

BØRN LÆRER I HJØRNER

Børns uformelle læring finder sted i hjørner og kroge, hvor voksnes blikke ikke følger med. Derfor er det vigtigt med 'vandhuller' i skole- og daginstitutionsbyggeri, fortæller arkitekt Dorte Mandrup. "Ingen mennesker kan holde til at være 'på' konstant."

For nylig blev der bygget en børnehave, som skulle give børnene friere udfoldelse, end de var vant til. En sikkerhedsgodkendt trappe førte op over taget, så børnene kunne løbe over huset, og der var et stort fællesrum. Men trappen blev aldrig taget i brug, og institutionens leder flyttede sit skrivebord ind i fællesrummet.

Igennem tiden har voksne gradvist indsnævret børns frirum ved at flytte legen fra baggårde og gader til institutioner og legepladser.

Men meget tyder på, at børns uformelle læring finder sted i hjørner og nicher, hvor voksnes blikke ikke følger med. Det var erfaringen med det store fællesrum i børnehaven hvor børnene savnede kroge, fortæller arkitekt Dorte Mandrup, som har bygget flere daginstitutioner og skoler. Hun understreger, at det er vigtigt, at rummet giver børn mulighed for at bevæge sig mellem forskellige tilstande.

"Ingen mennesker, hverken børn eller voksne, kan holde til at være 'på' konstant. Derfor skal der både være steder, hvor du kan

SANDKASSEDragt
Flyverdragts forgænger
er sandkassedragten, der
skånede bybørnenes tøj
for legepladsens smuds.
Illustration: Katalog fra
Dahls Varehus, 1926

SANDKASSEN

Et frirum for en barndom i leg og læring. Det var ideen bag sandkassen, som kom til Danmark fra Berlin og London for knap 100 år siden. Det var timelærer på Christianshavns Vold, Hans Dragehjem, der øjnede sandkassens potentiale. I 1907 blev en bunke sand anbragt midt i Rådhushaven i København. Året efter blev den fjernet igen, men på initiativ af Dragehjem åbnede den første sandkasselegeplads i 1908 på Christianshavns Vold. Fortalere så sandkassen som et civiliseret alternativ til bybørnenes leg i rendesten og grusbunker. Som Hans Dragehjem skriver i 1913:

"Paa Gaden gror de vilde Skud i Barneverdenen, og her vil alle Dage findes slette Elementer, Børnene bør vogtes imod."

Oprindelig var sandkassen rettet mod skolens elever, men da sandkasserne dukkede op på byens legepladser, blev den et småbørnsrum. Ideen om sandkassen blev båret frem af en nostalgisk drøm om at give et stykke natur tilbage til byens børn. I sandkassen blev

bybørnenes leg lagt ind i hygiejniske og pædagogiske rammer. Og de fik særlige sandkassedragter på for ikke at smudse bytøjet. Sandkassedragten blev senere videreudviklet til nutidens børmetøj: flyverdragten. I modsætning til datidens dyre legetøj, der mere var til pynt end til brug, kunne børnene boltre sig i sandkassen: "Her møder Barnet ikke den evindelige Retten paa sig, som er saa almindelig fra de Voksnes side."

Inden Dragehjems død i 1948 var sandkassen blevet en institution – og så selvfølgelig at Dragehjems arbejde er gledet over i ubemærket.

Kilder: *Ning de Coninck Smith: 'Legepladser og byudvikling i København 1830-1930' i 'At lære og være', 1990.*

Ning de Coninck Smith: 'Da det nævenyttige barn blev nævenyttigt', 1992.

søge hen med din bedste ven, og steder, hvor du kan gå direkte på scenen med de andre."

FORDYBELSE I SÆKKESTOLEN

Dorte Mandrups erfaring er, at børn gør nøjagtig, hvad rummet indbyder til: "Der skal altid være forskelligheder i rummet. Det er meget biologisk og meget indlejret, og det er sjovt at se, hvordan børn forholder sig i rum, for de gør lige præcis, hvad rummet tilbyder

dem. En gang, for eksempel, der må man bare løbe! Hvis du laver en anden type rum, så gør børnene noget andet."

Derfor er store åbne rum uden kroge ikke ensbetydende med fleksibilitet og læring, når det gælder børn. Dorte Mandrup forsøger at lave 'vandhuller' i sine byggerier, hvor børn kan søge hen for at fordybe sig med det faglige eller bare have en stille stund. I et af hendes byggerier kan børnene ligge i sækkestole på taget, og i et andet skolebyggeri kan de kravle op på en foldevæg og lave lektier.

“Ingen mennesker, hverken børn eller voksne, kan holde til at være ‘på’ konstant. Derfor skal der både være steder, hvor du kan søge hen med din bedste ven, og steder, hvor du kan gå direkte på scenen med de andre.”

På Hellerup Skole har man taget konsekvensen af de læringsmuligheder, som en bygnings ‘vandhuller’ kan skabe. Da skolen skulle bygges, var eleverne med til møderne med arkitektfirmaet, så de kunne få deres prioriteter med i byggeriet. Skolen er bygget, så eleverne kan søge derhen, hvor de bedst kan lære. Nogle børn lærer for eksempel bedre gennem visuelle input end gennem auditive, og rummenes indretning giver mulighed for forskellige læringsstile. Ifølge skoleleder på Hellerup Skole, Knud Nordentoft, gør det grænserne mellem pause og undervisning flydende. På spørgsmålet, om det ikke gør det svært for børnene at adskille arbejde og fritid, svarer han: “Hvorfor skulle de egentlig det?!”

Og noget tyder faktisk på, at børn har en anden holdning til pauser end voksne. I hvert fald har det svenske forskningsprojekt EMILIA fra 1980’erne vist, at børn opfatter klasselektioner som pauser fra ‘det virkelige liv’, som er det liv, der udspringer sig på gange og i skolegården. Det vigtige ved bygningen, set ud fra børns synsvinkel, er alle de steder, der ikke rigtig bruges til noget fornuftigt, men som giver mulighed for sociale kontakter, sladder, ro til at være sig selv og at have hemmeligheder.

HVERDAG MED PLADSMANGEL

Dorte Mandrup mener, at de bedste læringsmuligheder opstår, når rummene understøtter en balance mellem frihed og tryghed. Ofte er det dog svært at finde ressourcer til at give børn frihed, og resultatet bliver en overdosis af tryghed:

“Det kan være svært at få fat i de forskelligartede læringsituationer, fordi nogle af dem kræver noget plads og noget økonomi. Det kræver samtidig meget af lærerne og pædagogerne, der jo ofte har en helt anden hverdag, de skal have til at fungere. Selvfølgelig er der nogle sikkerhedsregler, og børn skal da heller ikke falde ned og slå sig. Men der er nogle nuancer indimellem, hvor voksne må gå ind og tage ansvar. Det er noget med at have de ressourcer, der skal til, for at børnene kan gå ind og gøre de ting, der er farlige, danne reglerne for rummet og finde eventyret i det.”

Det kræver også en del omstilling fra lærernes og pædagogernes side. Dorte Mandrup var i en situation ude for, at lærerne var positive over for en eksperimenterende arkitektur på deres skole, men de insisterede samtidig på at beholde deres læreværelse.

“Vi sagde, men hvor skal børnene så gå hen? Jamen, de måtte bare være i fred for de her børn. I en flydende bygning handler det om at respektere hinandens grænser: ‘lige nu sidder jeg faktisk og laver noget andet,’” siger Dorte Mandrup, der samtidig oplever, at børnene er gode til at udnytte de muligheder, en bygning med kroge og nicher giver. *

Af Julie Ekner Koch, asterisk@dpu.dk

SKRAMMELLEGEPLADSEN

Emdrup Skrammellegeplads blev åbnet i 1943, da mange skoler og daginstitutioner var lukket af tyskerne. Legepladsens første leder, John Bertelsen, fortæller, at på åbningsdagen stod kvarterets børn og ruskede i lågen for at komme ind og kaste sig over pladsens gamle brædder, søm og sten: ‘Rygterne om, at mulighedernes land var åbnet, gik som en løbeild over hele kvarteret, og i løbet af den første dag kunne jeg notere et besøg på små tusinde børn’.

Skrammellegepladsen var et frirum, hvor byens (ofte fattige) børn kunne udfolde deres fantasi fri fra voksnes overvågende blik; bygge jordhuler, wigwams og 10 meter høje tårne. John Bertelsen kaldte legepladsens pædagogik for skrammologi. Han selv og børnene var skrammologer, for Bertelsen opfattede legen på skrammellegepladsen som en fælles opdagelsesrejse, hvor han som den eneste voksne ikke havde særlige fortrin. I overensstemmelse med de tidlige reformpædagogiske ideer opfattede John Bertelsen børn som ‘urmenesker’, der havde brug for at tumle sig i elementerne, bygge jordhuler og rode med skrammel, for senere at blive udviklede voksne. Emdrup Skrammellegeplads blev et internationalt tilløbsstykke og ansås for at være et dansk bidrag til verdenspædagogikken. Skrammellegepladsen inspirerede til oprettelsen af OMEP, Verdensorganisationen for Småbørnsopdragelse, der stadig rådgiver UNESCO, UNICEF og Europarådet. Emdrup Skrammellegeplads eksisterer den dag i dag.

Kilder: Ole Schultze Henriksen: *Skrammellegepladsen, speciale DLH, 1995.*

www.leksikon.org/art.php?n=4991

DORTE MANDRUP

Ejer og driver arkitektfirmaet Dorte Mandrup Arkitekter ApS, som blev oprettet i 1999. Tegnestuen har gjort sig bemærket gennem sit nytænkende skole- og dagstitutionsbyggeri, blandt andet Næstvedgades Børnehave og Munkegårdsskolen. Tegnestuen har 34 medarbejdere og har vundet en række priser.

PERSONLIG HJEMMESIDE

WWW.DORTEMANDRUP.DK